Марія Ігорівна Довга,
аспірантка
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

ORCID: http://orcid.org/0000-0001-7440-8293

УДК 37.036.5+159.99
DOI https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1(80)-98-103

ВІДКРИТІСТЬ ДОСВІДУ ЯК КОМПОНЕНТ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація.
У статті досліджено поняття «відкритість досвіду» як особистісної риси та складової креативного потенціалу. Встановлено, що відкритість досвіду відображає тенденцію до активного перцептивного та когнітивного дослідження світу, містить когнітивний, емоційний і мотиваційний компоненти. Автор розглянув механізми впливу рівня відкритості на креативний потенціал особистості. Здійснено огляд потенційних способів розвитку відкритості досвіду. У статті окреслено умови розробки педагогічних програм, спрямованих на її розвиток. Означено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: *відкритість досвіду; «велика п'ятірка» особистості; розвиток відкритості досвіду; креативний потенціал; творчий потенціал.*

Креативний потенціал є сукупністю особистісних якостей та рис, які за певних умов дають змогу виявити та розв'язати творчу проблему. У процесі розроблення структури креативного потенціалу чимало дослідників [8] визначають його обов'язковим компонентом таку рису, які відкритість.

Метою цієї статті є розглянути та систематизувати літературні дані щодо концепції відкритості, її структури, можливостей і способів розвитку.

Відкритість належить до однієї з рис «великої п'ятірки» особистості. У найбільш загальному вигляді вона відображає тенденцію ставити під сумнів авторитети, приймати та підтримувати нові етичні, соціальні та політичні ідеї [1].

Так, риси, близькі за своїм значенням до відкритості, виділялися ще у психоаналітичних теоріях. Зокрема Schachtel [цит. за 9] описував відкритість як ослаблення фіксованих способів сприйняття, що дає індивіду змогу розглядати знайомі явища й об'єкти різними способами, під різними кутами. Сучасне поняття відкритості сформулювали Costa та McCrae [7], адже саме вони визначили рису «відкритість досвіду» як таку, що охоплює естетичну чутливість, усвідомленість щодо власних емоцій, інтерес до новизни, інтелектуальну допитливість, а також готовність приймати нетрадиційні цінності.

Таким чином, у домен відкритості включено багато різних явищ (наприклад, усвідомлення емоцій та інтелектуальна допитливість), тому постає питання щодо того, чи можна вважати відкритість досвіду цілісним конструктом, чи він потребує виділення окремих компонентів. Для відповіді на це запитання варто звернути увагу на те, що під час виділення рис «великої п'ятірки» особистості дослідники використовували лексичний підхід. За його основу було взято припущення, що важливі індивідуальні відмінності зафіксовані в мові у вигляді ряду прикметників. Проаналізувавши та згрупувавши їх за відтінками значень, дослідники зрештою виділили п'ять загальних і відносно незалежних рис: *нейротизм, екстраверсія, відкритість досвіду, співпраця* та *добросовісність*. Визнаючи практичне значення використання такої структури, не можна лишати поза увагою те, що використаний дослідниками підхід зумовлює складності в інтерпретації фактору *відкритості*. Зокрема мовні особливості призводять до змішування мотиваційного, інтелектуального компонентів і, власне, відкритості.

Натомість McCrae [18] звертає увагу на те, що аналіз прикметників в англійській та німецькій мовах зазвичай показують існування фактору, який можна описати поняттями *intelligent, imaginative* та *perceptive*, через що дослідники визначають цей фактор як певну форму інтелекту. Однак, багато властивостей, пов'язаних з відкритістю, не представлені серед прикметників англійської мові. Так, не існує спеціального слова для позначення «чутливості до мистецтва та краси».

© Довга М.І., 2021

Одним з аргументів на користь об'єднання факторів інтелекту та відкритості в один, більш загальний, є кореляція між рівнем відкритості досвіду й інтелекту. Проте, цей зв'язок не є однозначним. Зокрема низка досліджень підтверджує, що відкритість має більшу кореляцію з вербальним/кристалічним інтелектом (пов'язаний з набутими знаннями, уміннями, навичками), ніж з просторовим/рухомим (пов'язаний із застосуванням знань у нових ситуаціях). Окрім цього, як зазначено в дослідженні Schretlen [21], цей зв'язок зміцнюється з віком учасників. Деякі науковці зауважують на питанні щодо того, чи відбувається зміцнення зв'язку між цими змінними, чи він простіше виявляється, потребує подальших досліджень. Окрім цього, на думку Furnham [10], відкритість, як риса «великої п'ятірки» корелює з загальною обізнаністю, пояснюючи 15 % відхилень в останній. Імовірним механізмом цього зв'язку є те, що індивіди з високими рівнем відкритості схильні інвестувати власні зусилля та час в інтелектуальну діяльність, що сприяє зростанню кристалічного інтелекту.

Однак McCrae звертає увагу на те, що відкритість є виміром особистості, а не інтелектуальних здібностей. Загалом спостерігається кореляція між відкритістю та результатами тестів IQ. Існує багато людей, які мають високі показники відкритості, однак не набирають відповідно високих оцінок під час вимірювання IQ [18].

Окрім цього, дослідження підтверджують, що показники *відкритість* та *інтелект* незалежно один від одного передбачають творчі досягнення в мистецтві та науці. Це можна пояснити тим, що базові когнітивні процеси, що постають основою інтелекту та дивергентного мислення, охоплюють гнучкість вербального мислення та уяви, ментальну гнучкість, обсяг робочої пам'яті, здатність до використання знань, що є більш важливими для творчих досягнень у науці, яка потребує застосування міркувань і смислових уявлень до існуючої раціональної системи, ніж для творчих досягнень у мистецтві, що потребують естетичної, афективної, фантазійної, уявної та перцептивної участі [13].

Таким чином, важливо пам'ятати, що, хоча раціональні ідеї, безумовно, формують важливий аспект свідомості, фантазії, почуття, сприймання та цінності також є видами досвіду, стосовно яких індивід може бути менш або більш відкритим. У такому разі можна сказати, що фактор відкритості відображає мотивацію до дослідження оточуючого світу різними способами, складність і гнучкість опрацювання інформації різних типів.

У межах фактору відкритості науковці виділяють шість субшкал [Piedmont, цит. за 14], а саме: відкритість до естетики (глибока захопленість мистецтвом та красою); відкритість до діяльності (надання переваги новизні та різноманіттю); відкритість до фантазії (яскрава уява, активне фантазійне життя); відкритість до почуттів (сприйнятливість до власних внутрішніх почуттів та емоцій); відкритість до ідей (активне включення в інтелектуальну діяльність заради самої діяльності, готовність розглядати нові, можливо навіть нетрадиційні ідеї); відкритість до цінностей (готовність переглядати соціальні, політичні та релігійні цінності). Розглянемо кожен із цих аспектів більш детально.

Для відкритості до діяльності характерним є інтерес до участі в різноманітних заходах та отриманням насолоди від новизни. Так, дослідники Costa та McCrae [6] розглядали відкритість до діяльності як психологічний аспект мотивації людини брати участь у чомусь новому та складному. Відкритість до діяльності позитивно корелює зі схильністю до пошуку відчуттів. Пошук відчуттів Zuckerman [24] визначав як «потребу в різних, нових, складних подіях (відчуттях), а також готовність взяти на себе фізичні та соціальні ризики заради такого досвіду». Відповідно, така людина буде шукати можливості включитися в діяльність, що може задовольнити таку потребу, або навіть буде готова піти на ризик.

Відкритість до ідей передбачає більше когнітивного компонента. Високий ступінь відкритості до ідей позначає готовність випробувати нові речі, досліджувати й обмірковувати нові розробки [19]. Варто звернути увагу, що високі значення відкритості до ідей можуть не відображати готовності демонструвати нову поведінку, але завжди свідчать про більший інтерес до дій, що потенційно можуть сприяти збільшенню знань. Відкритість до ідей найбільш тісно пов'язана з інтелектом. Індивіди, які мають високі бали в цьому аспекті, демонструють більшу ефективність у обробленні, упорядкуванні й обдумуванні інформації.

Однак відкритість до ідей не можна використовувати для вимірювання інтелекту, оскільки вона описує риси особистості. До того ж, висока відкритість також часто корелює з освітнім рівнем, що робить питання про її використання для визначення інтелекту досить суперечливим.

Відкритість цінностям дослідники визначають як ступінь сприйнятливості людини до змін, зокрема політичних, соціальних та культурних. Консервативні люди загалом є менш підприємливими, віддають перевагу стереотипам, традиціям, стабільній структурі суспільства, прагнуть до стабільності та безпеки. Водночас люди, які мають високу відкритість цінностям, є досить сприйнятливими до змін, готові порушувати стереотипи та традиційні установки, частіше підтримують різного роду протести та революції [19]. Таким чином, науковці вважають, що відкритість цінностям визначає готовність до змін у певних аспектах життя людини.

Відкритість до естетики є одним із найбільш емоційних аспектів, що описується як здатність цінувати різні форми мистецтва [19]. Відкритість до естетики глибоко пов'язана з когнітивною гнучкістю, інтелектом і творчою діяльністю. Індивіди, які мають високі показники відкритості до естетики, приділяють увагу всім типам внутрішніх і зовнішніх подразників, люблять брати участь у подіях, які поглинають і емоційно чіпляють. Таким чином, ці люди часто, хоча і не на рівні клінічного емоційного розладу, одночасно відчувають суперечливі емоції високої інтенсивності. Цікаво, що ці характеристики були яскраво виражені в людей, які мають низькі бали за шкалою екстраверсії, але високі бали щодо відкритості досвіду. Таким чином, активний пошук широти та глибини досвіду не може виражатися виключно енергійною діяльністю. Він також має враховувати емоційний аспект.

Відкритість до фантазії (як і відкритість до естетики) також сильно пов'язана з емоційною сферою людини. Вона охоплює тенденцію до фантазування, яка охоплює не лише розвинену картину мислення, а й високий рівень креативності та певних емоцій.

Відкритість до почуттів чимало дослідників визнає як найбільш складний аспект. Такі люди цінують емоції. Вони більш чутливі до емоційних подій, а також сильніше переживають більшість емоцій, що в певних випадках може призводити до відчуття розгубленості та переповненості емоціями. Висока відкритість до почуттів часто пов'язана з тривогою та невротизмом. Вплив відкритості до почуттів на психічне благополуччя визначається оцінкою ситуації, яка є причиною емоційного переживання та вчинків. Оцінка описує стратегію подолання та взаємодії з ситуаціями навколишнього середовища. Так, Schneider [20] зазначає, що оцінка ситуації як проблеми, яка потребує розв'язання, пов'язана з позитивним впливом, а оцінка ситуації як загрози – з негативним. Вважається, що саме відкритість пов'язана з позитивною оцінкою ситуації, що дає змогу ефективніше регулювати емоції, бачити в ситуаціях користь, краще долати труднощі й отримувати задоволення від набуття нових знань і досвіду. Хоча ці процеси пов'язані з когнітивною гнучкістю, не варто плутати цей аспект з інтелектом чи іншими розумовими здібностями.

Зі сказаного вище стає зрозумілим зв'язок відкритості з креативністю. Очевидно, що відкритість впливає на інші компоненти креативного потенціалу. Зокрема вона потенціює розвиток інтелекту та розширення загальної обізнаності, містить мотиваційний компонент, визначає здатність до ризику, а також (можливо) впливає на соціальні та комунікативні навички. Окрім цього, варто звернути увагу на дослідження Chen [5], у якому було показано, що зв'язок відкритості досвіду з творчою поведінкою опосередковується творчою «Я-концепцію». Тобто люди з високими значеннями відкритості досвіду вірять у власну креативність, відчувають, що творчість є невід'ємною частиною них самих і, зрештою, підтверджують свою творчу ідентичність шляхом творчого виконання діяльності.

З огляду на загальний позитивний ефект, який відкритість чинить на креативну діяльність і психічне здоров'я, постає питання щодо можливостей розвитку відкритості.

Відомо, що принаймні частково рівень відкритості зумовлюється анатомічними й особливостями будови мозку. Так, лібералізм асоціюється з більшою кількістю сірої речовини в поясній корі (та її роллю у вияві співчуття), причому для консерваторів характерне збільшення мигдалеподібного тіла (відіграє важливу роль у сприйнятті страху та загрозливих ситуацій) [2]. Результати близнюкових (моно- та дизиготних близнюків) досліджень припускають, що рівень спадковості відкритості, виміряної за допомогою NEO-PI, наближається до 50 % [4]. Однак кількість таких досліджень є досить обмеженою, тому до їх результатів варто ставитися з обережністю.

Окрім цього, хоча низку досліджень присвячено змінам рис «великої п'ятірки» упродовж життя, вважається, що загалом вони лишаються досить стабільними. Натомість інші дослідження показують, що відкритість досвіду може змінюватися та змінюється впродовж життя.

Зокрема, дослідження MacLean, Johnson та Griffiths [17] підтвердило, що у індивідів, які пережили інтенсивний містичний досвід у зв'язку з сесією вживання псилоцибіну спостерігалося статистично значиме та тривале (більше року) підвищення показників відкритості досвіду.

Наукова розвідка Löckenhoff з колегами [16] встановлює, що в осіб, які пережили травматичний досвід (смерть близької людини, стали свідками чи учасниками злочину, нещасного випадку, стихійного лиха тощо), показники відкритості за субшкалою «відкритість цінностям» знижуються. Дослідження Jackson [11] з колегами показало зростання показників відкритості досвіду в людей похилого віку після проходження 16-тижневої спеціально розробленої програми когнітивного тренування.

Натомість Bleidorn [3] стверджує, що навчання в старшій школі пов'язане зі зростанням відкритості, особливо для тих студентів, які приділяли навчанню більше часу та зусиль. Підтверджують вплив процесу здобуття освіти на зростання рівня відкритості досвіду і дослідження Jackson [11].

Загалом, як стверджує Schwaba [22], усі види досвіду, що призводить до зростання рівня відкритості мають дві спільні особливості. По-перше, вони пов'язані з потраплянням людини в нову ситуацію чи середовище, вимагаючи виходу

за межі попереднього досвіду. Наприклад, студенти, які тривалий час навчаються за кордоном, мають адаптуватися до нової культури [23]. По-друге, ці види досвіду повинні включати когнітивне навантаження.

Як новизна ситуації, так і когнітивна стимуляція є ключовими компонентами дослідницької поведінки, що відіграє ключову роль у зміні рівня відкритості.

Проте, як зазначає Jackson [12] важливо пам'ятати, що зміна рис особистості потребує часу та/або тривалого чи досить інтенсивного впливів. Окрім цього, майбутні зміни значною мірою визначаються вже наявним рівнем розвитку певних рис. Наприклад, дослідження Leung та Chiu виявило, що обсяг мультикультурного досвіду позитивно пов'язаний із рівнем творчого потенціалу лише серед тих учасників дослідження, які вже попередньо мали високі значення відкритості. А для тих, хто мав низькі значення за цим фактором, мультикультурний досвід став культурним шоком і викликав активацію захисних механізмів, що призвело до зниження творчої продуктивності [15].

Таким чином, розвиток відкритості може відбуватися в ході організованої діяльності, що одночасно створює ситуації новизни та когнітивного навантаження та проводиться впродовж достатньої тривалості часу. Ми цілком очікувано можемо передбачати більшу ефективність тривалих тренінгових програм у порівнянні з короткостроковими курсами. Окрім цього, важливо зазначити, що зростання новизни досвіду та ситуацій має відбуватися поступово, із попередньою підготовкою учасників з метою запобігання активації захисних механізмів. З огляду на це, важливо пам'ятати, що зміни в рівні відкритості насамперед потрібно оцінювати на індивідуальному рівні, а не на груповому.

Наприклад, дієвим способом розвитку відкритості може стати залучення учасників до систематичної участі в різних формах культурної активності з попередньою підготовкою та наступним аналізом вражень: така діяльність буде одночасно створювати ситуацію новизни шляхом відвідання нових місць (оперного театру, музею тощо, залежно від попереднього досвіду учасників), отримання нових емоційних, чуттєвих вражень, ознайомлення з новими ідеями, а також спонукати до когнітивного дослідження у зв'язку з необхідністю аналізу та систематизації отриманих вражень.

Також можна передбачити, що розвитку відкритості в дітей може сприяти відвідування мультидисциплінарних гуртків, які дають змогу поєднати різні види наукової та художньої активності. Прикладом у цьому контексті може бути дитяча Академія ФУТУРУМ, яку було створено під егідою НЦ «Мала академія наук України» у 2017 році.

Окрім цього, потенційне середовище для одночасного створення ситуацій новизни та стимулювання когнітивної активності формується під час участі в Міжнародній олімпіаді креативності Destination Imagination: учасники отримують завдання підготувати командний STEAM-проєкт (виклик) відповідно до зазначених вимог і строків (орієнтовно його виконання потребує пів року), після чого представити його під час проведення олімпіади. Умови виклику зазвичай вимагають від учасників проведення дослідження, пошуку значної кількості інформації, засвоєння нових навичок. Отже, можна припускати, що в процесі цієї діяльності також буде зростати рівень відкритості досвіду.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що відкритість є властивістю особистості, яка відображає тенденцію до активного перцептивного та когнітивного дослідження оточуючого світу та/або внутрішніх станів і відчуттів, включає емоційний, когнітивний та мотиваційний компоненти, а також значною мірою визначає рівень креативного потенціалу. Хоча базовий рівень відкритості залежить від спадковості, відкритість певною мірою можна розвивати завдяки тривалому перебуванню в середовищі, яке поєднує новизну з необхідністю когнітивної діяльності.

Вивчення безпосереднього впливу різних видів активності на рівень відкритості досвіду, розроблення тренінгових програм, що сприяють зростанню відкритості можуть стати предметом подальших досліджень.

Використані літературні джерела

1. *Радюк О.М., Басинская И.В., Воронкова Я.Ю.* «Большая пятёрка» личностных особенностей. *II Международный съезд Ассоциации когнитивно-поведенческой психотерапии*. СПб. : СИНЭЛ, 2016. С. 92–104.

2. *Сапольски Р.* Биология добра и зла: Как наука объясняет наши поступки / пер. с англ. М.: Альпина нон-фикшн 2019. 766 с.

3. *Bleidorn W.* Hitting the road to adulthood: Short-term personality development during a major life transition. *Personality and Social Psychology Bulletin.* 2012. No. 38 (12). P. 1594–1608.

4. *Camfield D.* The biological basis of openness to experience. 2008. PhD Thesis PhD, 272 p.

5. *Chen B.* The Creative Self-Concept as a Mediator Between Openness to Experience and Creative Behaviour, Creativity. *Theories – Research – Applications*. 2016. No. 3(2), P. 408–417.

6. *Costa P.T.Jr., McCrae R.R.* Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: happy and unhappy people. *J Pers Soc Psychol.* 1980. Apr. No. 38 (4): P. 668–678.

7. *Costa P.T., McCrae R.R.* Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory

(NEO-FFI) Psychological Assessment Resources, Inc.; 1992. 396 p.

8. *Feist G., Reiter-Palmon R., Kaufman J.* The Cambridge Handbook of Creativity and Personality Research (Cambridge Handbooks in Psychology). Cambridge: Cambridge University Press. 2017.

9. *Fitzgerald, E.T.* Measurement of openness to experience: A study of regression in the service of the ego. *Journal of Personality and Social Psychology.* 1966. No. 4(6). P. 655–663.

10. *Furnham A., Swami V., Arteche A., Chamorro-Premuzic T.* Cognitive ability, learning approaches and personality correlates of general knowledge. *Educational Psychology.* 2008. No. 28:4. P. 427–437.

11. *Jackson J.J.* The effects of educational experiences on personality trait development: Doctoral dissertation. 2011. 112 p.

12. *Jackson J.J., Hill P.L., Payne B.R., Roberts B.W., Stine-Morrow E.A.L.* Can an old dog learn (and want to experience) new tricks? Cognitive training increases openness to experience in older adults. *Psychology and Aging*. 2012. No. 27(2). P. 286–292.

13. *Kaufman S., Quilty L., Grazioplene R., Hirsh J., Gray J., Peterson J., Deyoung C.* Openness to Experience and Intellect Differentially Predict Creative Achievement in the Arts and Sciences: Openness, Intellect, and Creativity. *Journal of Personality.* 2016. Apr. No. 84 (2). P. 248–258.

14. *Kaufman S.B.* Opening up Openness to Experience: A Four-Factor Model and Relations to Creative Achievement in the Arts and Sciences. *The Journal of Creative Behavior.* 2013. Vol. 47(4). P. 233–255.

15. *Leung A. K.-Y., Chiu, C.-Y.* Interactive Effects of Multicultural Experiences and Openness to Experience on Creativity. *Creativity Research Journal.* 2008. No. 20(4). P. 376–382.

16. *Löckenhoff C.E., Terracciano A., Patriciu, N.S., Eaton, W.W., Costa P.T., Jr.* Self-reported extremely adverse life events and longitudinal changes in five-factor model personality traits in an urban sample. *Journal of traumatic stress.* 2009. No. 22(1). P. 53–59.

17. *MacLean, K.A., Johnson, M.W., Griffiths, R.R.* Mystical experiences occasioned by the hallucinogen psilocybin lead to increases in the personality domain of openness. *Journal of psychopharmacology.* 2011. No. 25(11). P. 1453–1461.

18. *McCrae, R.R., John, O.P.* An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality.* 1992. No. 60(2). P. 175–215.

19. *Nekljudova S.V.* Six aspects of openness to experience. *Russia Journal of Psychology and Clinical Psychiatry.* 2019. Vol. 10 (2). P. 78–81.

20. *Schneider T.R.* Evaluations of stressful transactions: what's in an appraisal? *Stress and Health.* 2008. No. 24. P. 151–158.

21. *Schretlen D.J., van der Hulst E.J., Pearlson G.D., Gordon, B.A* neuropsychological study of personality: trait openness in relation to intelligence, fluency, and executive functioning. *Journal of clinical and experimental neuropsychology.* 2010. No. 32 (10). P. 1068–1073.

22. *Schwaba T., Luhmann M., Denissen J.J.A., Chung J.M., Bleidorn W.* Openness to Experience and Culture-Openness Transactions Across the Lifespan. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2018. Jul. No. 115 (1). P. 118–136.

23. *Zimmermann J., Neyer, F.J.* Do we become a different person when hitting the road? Personality development of sojourners. *Journal of Personality and Social Psychology.* 2013. No. 105(3). P. 515–530.

24. *Zuckerman M.* Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1979.

References

1. Radiyk, O.M., Basinskaya, I.V., & Voronkova, Ya.Yu. (2016). «Bolshaya pyatyorka» lichnostnykh osobennostej [Big Five Personality Traits]. II Mezhdunarodnyj sezd Assocziaczii kognitivno-povedencheskoj psikhoterapii – St.Peterburg. P. 92–104.

2. Sapolski, R. (2019). *Biologiya dobra i zla: Kak nauka obyasnyaet nashi postupki [Behave: The Biology of Humans at Our Best and Worst]*. Moscow: Alpina nonfikshn. 766 p.

3. Bleidorn, W. (2012). Hitting the road to adulthood: Short-term personality development during a major life transition. Personality and Social Psychology Bulletin. 38 (12), P. 1594–1608.

4. Camfield, D. (2008). The biological basis of openness to experience. *Thesis PhD*. 272 p.

5. Chen, B. (2016). The Creative Self-Concept as a Mediator Between Openness to Experience and Creative Behaviour, Creativity. *Theories Research – Applications, 3(2)*. P. 408–417.

6. Costa, P.T. Jr, & McCrae, R.R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: happy and unhappy people. *J Pers Soc Psychol. Apr; 38 (4)*. P. 668–678.

7. Costa, P.T., & McCrae, R.R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Psychological Assessment Resources, Inc.* 396 p.

8. Feist, G., Reiter-Palmon, R., & Kaufman, J. (2017). *The Cambridge Handbook of Creativity and Personality Research (Cambridge Handbooks in Psychology)*. Cambridge: Cambridge University Press.

9. Fitzgerald, E.T. (1966). Measurement of openness to experience: A study of regression in the service of the ego. *Journal of Personality and Social Psychology. 4(6)*. P. 655–663.

10. Furnham, A., Swami, V., Arteche, A., & Chamorro-Premuzic, T. (2008). Cognitive ability, learning approaches and personality correlates of general knowledge. *Educational Psychology. 28:4*. P. 427–437.

11. Jackson, J.J. (2011). The effects of educational experiences on personality trait development. *Doctoral dissertation*. 112 p.

12. Jackson, J.J., Hill, P.L., Payne, B.R., Roberts, B.W., & Stine-Morrow, E.A.L. (2012). Can an old dog learn (and want to experience) new tricks? Cognitive

training increases openness to experience in older adults. Psychology and Aging. 27(2), 286–292.

13. Kaufman, S., Quilty, L., Grazioplene, R., Hirsh, J., Gray, J., Peterson, J., & Deyoung, C. (2015). Openness to Experience and Intellect Differentially Predict Creative Achievement in the Arts and Sciences: Openness, Intellect, and Creativity. *Journal of Personality. Apr; 84 (2)* P. 248–258.

14. Kaufman, S.B. (2013). Opening up Openness to Experience: A Four-Factor Model and Relations to Creative Achievement in the Arts and Sciences The *Journal of Creative Behavior. Vol. 47(4)*. P. 233–255

15. Leung, A. K.-Y., & Chiu, C.-Y. (2008). Interactive Effects of Multicultural Experiences and Openness to Experience on Creativity. *Creativity Research Journal. 20(4)*. P. 376–382.

16. Löckenhoff, C.E., Terracciano, A., Patriciu, N.S., Eaton, W.W., & Costa P.T., Jr. (2009). Self-reported extremely adverse life events and longitudinal changes in five-factor model personality traits in an urban sample. *Journal of traumatic stress. 22(1)*. P. 53–59.

17. MacLean, K.A., Johnson, M.W., & Griffiths, R.R. (2011). Mystical experiences occasioned by the hallucinogen psilocybin lead to increases in the personality domain of openness. *Journal of psychopharmacology. 25(11)*. P. 1453–1461.

18. McCrae, R.R., & John, O.P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality. 60(2)*. P. 175–215.

19. Nekljudova, S.V. (2019). Six aspects of openness to experience. *Journal of Psychology and Clinical Psychiatry. Vol. 10 (2)*. P. 78–81.

20. Schneider, T.R. (2008). Evaluations of stressful transactions: what's in an appraisal? *Stress and Health.* 24. P. 151–158.

21. Schretlen, D.J., van der Hulst E.J., Pearlson G.D., & Gordon, B.A. (2010). neuropsychological study of personality: trait openness in relation to intelligence, fluency, and executive functioning. *Journal of clinical and experimental neuropsychology. 32(10)*. P. 1068–1073.

22. Schwaba, T., Luhmann, M., Denissen, J.J.A., Chung, J.M., & Bleidorn, W. (2018). Openness to Experience and Culture-Openness Transactions Across the Lifespan. *Journal of Personality and Social Psychology. Jul; 115 (1)*. P. 118–136.

23. Zimmermann, J., & Neyer, F.J. (2013). Do we become a different person when hitting the road? Personality development of sojourners. *Journal of Personality and Social Psychology. 105(3)*. P. 515–530.

24. Zuckerman, M. (1979). Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal. New York: L. Erlbaum Associates. 449 p.

Dovha Mariia. Openness to Experience as a Component of Creative Potential.

Summary.

Openness to Experience is considered as an important component of creative potential, sometimes it is called a core of creative personality. In broad sense, the concept of Openness to Experience reflects the tendency to the active perceptive and cognitive exploration of the world and includes cognitive, emotional, and motivational components. Openness score is related to Intellect scores, especially to crystallized intelligence and less to fluid one. Nevertheless, Openness presents much broader trait. Openness to Experience has six facets, which are not always correlated and are related to different creative areas: openness to action, openness to feeling, openness to values, openness to ideas, openness to aesthetics, and openness to imagination. Openness to ideas is the facet that is most closely related to the Intellect due to its cognitive component.

Despite Openness score is to the large extent inherited, there is still a potential for openness development. Particularly, there are evidences that constant participating in activities or programs that are related to the novel situations and cognitive stimulation results in increasing of Openness. Nevertheless, effects of these types of activities are depended on primary score of Openness, and in some cases extremely novel situations may result in decreasing of Openness for close individuals. Thus, openness development programs should be planned in a stepwise manner in order to avoid activation of defensive mechanisms and, as a result, decreasing of openness. We suppose that multidisciplinary required-based learning environment created in the FUTURUM Children Academy (based on the Minor Academy of Science of Ukraine) may be effective in openness development, however, the specific effects of this program should be investigated.

The future research should provide a detailed analysis of specific activities related to increasing openness to experience, and special training program should be developed.

Key words: *Big Five traits; openness to experience; openness development; creative potential; creativity.*

Стаття надійшла до редколегії 9 березня 2021 року